

DE POLDER MATSLOOT-RODERWOLDE HOGER OP

Jan van Dalen

Gedeputeerde Staten van Drente hebben eind 1983 een beslissing genomen die gevolgen heeft voor de in de gemeente Norg gelegen polder Matsloot. Het gaat om een landverbeteringsactiviteit die, als we het kollege mogen geloven, zal bijdragen tot behoud en herstel van natuurwetenschappelijke en historisch-landschappelijke waarden. Een beslissing met een innovatief karakter, die aanleiding zou kunnen zijn tot vreugde onder planologen, archeologen en natuurbeschermers! Het tegendeel is echter waar.

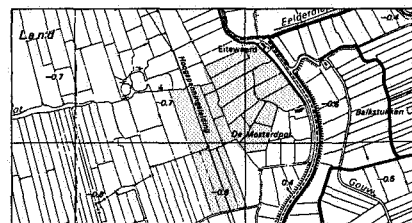
Verbijstering, om de gevoelens te typeren, is meer op z'n plaats. Zo denkt het kollege de in natuurwetenschappelijk en historisch-landschappelijk opzicht belangwekkende — oa. door de daarin gelegen veenterpjes — polder te kunnen beschermen door mee te werken aan een ophoging van 40 ha met 40 cm tarra (afvalprodukt suikerfabriek, bestaande uit klei, zand en veen). Of zoals staat in het GS besluit: "Naast het ten gevolge van de ophoging te verwachten meerdere of mindere verlies van historisch-landschappelijke waarde, in de vorm van het door de veenterpen bepaalde mikroreliëf, menen wij dat volstrekt geen afbreuk wordt gedaan aan de mogelijkheid deze gelokaliseerde terpen in de toekomst te onderzoeken". Jan van Dalen van de Milieuraad Drenthe gaat in dit artikel in op deze Drentse gotspe van nivo.

De polder Matsloot-Roderwolde is in natuurwetenschappelijk en (historisch-)landschappelijk opzicht een bijzonder waardevol gebied. Dit is de reden dat het Staatsbosbeheer in opdracht van het toenmalige Ministerie van CRM in de loop der tijd in dit gebied een aanzienlijke opper-

vlakte grond in eigendom heeft verworven en deze als natuurreservaat beheert. De aankoopactiviteiten worden voortgezet ten einde de bijzondere waarden in stand te kunnen houden en waar mogelijk te kunnen verhogen.

De belangrijkste aspecten van deze waarden berusten op de bodemgesteldheid (bodemtype), de waterhuishouding, de openheid en het onbebouwd zijn van de polder, de beperkte ontsluiting en de daarmee samenhangende mate van rust en het niet zeer intensieve gebruik van de gronden. De bodem bestaat uit weide- en waardveengronden en voor een deel uit moerige eerdgronden. Mede omdat het oppervlaktewater van de polder nog betrekkelijk schoon is treffen we in het gebied een soortenrijke flora en fauna aan. In het gebied komen onder meer minder algemene en zeldzame, zg. kritische weidevogelsoorten, voor, zoals watersnip, tureluur en kemphaan. Deze soorten zijn gebonden aan grootschalige vochtige tot natte graslandgebieden. Ook voor bepaalde doortrekkende en in de winter verblijvende vogelsoorten vervult de polder een belangrijke functie. In dit verband vallen in het bijzonder de duizenden ganzen op (rietgans, grauwe gans en kolgans) die 's winters in het gebied verblijven.

De botanische waarde van het gebied berust op de vegetatiesamenstelling van de vochtige graslanden, de slootkanten en sloten en de moerassige randen van de Matsloot. Staatsbosbeheer poogt hier door middel van een doelgericht beheer het voortbestaan van vochtige tot natte bloemrijke hooilandvegetaties en de levensgemeenschap voor met name enkele kritische en bedreigde weidevogelsoorten te optimaliseren. In nationaal en internationaal verband gezien is de waarde van dit gebied als vochtig grasland van

Het op te hogen terrein

buitengewoon grote betekenis.

Veenterpjes

Een bijzonder fenomeen in het gebied zijn de zogenaamde veenterpjes, d.w.z. verhoogde Middeleeuwse bouwplaatsen waarop boerderijen, schuren of stallen hebben bestaan. Van de 9 à 10 aanwezige terpen zijn er zes goed herkenbare terpjes die in het op te hogen gebied zijn gelegen. Zij vormen tezamen een belangrijk en ook visueel sprekend cultuurmonument. Ze zijn op zich stuk voor stuk betrekkelijk gaaf en met name op de twee grotere kunnen zich gebouwen van aanzienlijke afmetingen hebben bevonden. In het algemeen zijn de latere verstoringen op deze terpjes, door bodembewerking, betrekkelijk gering, dankzij het gebruik van het gebied als groenland. De terpjes komen zeker in aanmerking om op de toekomstige lijst van archeologische monumenten in de gemeente Roden te worden opgenomen.

Grote landschapseenheid

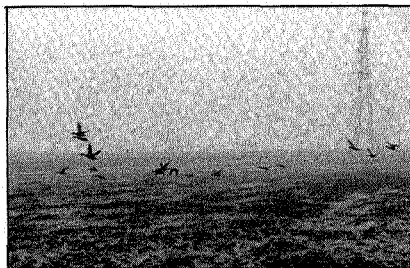
In de Nota Landelijke Gebieden en met name in de daarbij behorende Strukturschets staat dit Noorddrentse gebied als onderdeel van een gebied groter dan 5000 ha aangegeven als landschapseenheid (GLE). In zo'n gebied is het beleid gericht op instandhouding van het algemene karakter

van het gebied, op de instandhouding van de samenhang tussen de onderscheiden ruimtelijke eenheden daarbinnen en op het behoud van de ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden van die ruimtelijke eenheden afzonderlijk. In de Structuurschema's Natuur- en Landschapsbehoud'. Openluchtrecreatie en Landinrichting is een nadere uitwerking — zij het summier — aan dit beleid gegeven.

Het beleid is zodanig dat bij de toepassing van het voor beheer en bescherming beschikbare instrumentarium aan de GLE's een hoge prioriteit wordt toegekend.

De regering zal, wanneer het gaat om ruimtelijke ingrepen die het algehele karakter, de samenhang en de waarden van de GLE aantasten in GLE's een zeer voorzichtig beleid voeren.

Volgens het in 1974 vastgestelde Streekplan Noord-Drente zijn de in het geding zijnde gronden gelegen in het "agrarisch produktiegebied met recreatieve betekenis". Dergelijke gebieden kunnen worden beschouwd als agrarisch produktiegebied, met dien verstande dat landschapsstructuurbepalende elementen worden gehandhaafd. Het Streekplan Noord-Drente wordt thans herzien. Met name met betrekking tot de gronden in de omgeving van het Leekstermeer valt te verwachten, dat de hoge natuurwetenschappelijke waarden hier uitdrukkelijk in beeld komen. Ook is in het kader van de zg. voorrangsinventarisatie van relatienotagebieden met GS, blijkens hun brief van 10 mei 1982 aan de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, overeenstemming bereikt over de globale aanwijzing van 870 ha gronden in de omgeving van het Leekstermeer tot relatienotagebied. De polder Matsloot maakt daar uitdrukkelijk onderdeel van uit.

Polder Matsloot, een vogelrijk gebied

In het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Roden hebben de gronden de bestemming "agrarisch gebied zonder bebouwing", nader aangeduid als "gebied met landschappelijke en/of cultuurhistorische en/of natuurwetenschappelijke waarde". Het bestemmingsplan buitengebied geeft aan, dat in de gebieden, waar de landschappelijke waarden van groot belang zijn, het agrarisch gebruik primair staat. Het landschap krijgt echter een grotere bescherming door het vereisen van een aanlegvergunning voor een aantal werken die het zouden kunnen aantasten. De aanlegvergunning wordt door B&W verstrekt, na een verklaring van geen bezwaar van GS. De werken, waarvoor de aanlegvergunning wordt vereist, zijn in het kort: het aanleggen en verharderen van wegen, het veranderen van de waterhuishouding, ontginnen, ophogen en afgraven, maken van kaden en het bebossen. Genoemde werken zijn wel toegestaan, indien het normale gebruik van de grond reeds deze werken inhoudt en hierdoor geen schade aan de planten- en dierenwereld wordt toegebracht.

Op sommige punten zou er een verschil in uitleg kunnen ontstaan omdat de Kroon bij de vaststelling van het bestemmingsplan aan

een aantal artikelgedeelten de goedkeuring heeft onthouden. Ook het recent vastgestelde structuurplan van Roden onderkent de waarde van het gebied. In het plan wordt gesproken over laagveengebied rond het Leekstermeer vanwege vegetatiekundige waarden en de aanwezigheid van de vele (kritische) vogelsoorten. Het plan geeft dan ook aan dat deze kenmerken behouden moeten blijven en dat een permanente waterstandsverandering moet worden voorkomen.

In het plan staat verder, dat met betrekking tot de kenmerkende landschappen het behoud ervan één van de kernpunten van het te voeren ruimtelijke beleid moet zijn.

Het geomorfologische, cultuurhistorische ontstaan van het landschap spreekt hier immers nog duidelijk, alsmede de natuurwetenschappelijke, historische en visuele elementen daarbinnen.

Aanvraag ophoging

In de zomer van 1981 vraagt de heer Wobbes uit Matsloot een aanlegvergunning bij de gemeente Roden aan voor het ophogen van 40 ha met tarra, afkomstig van de suikerfabriek te Hoogkerk. Van de mogelijkheid tot het indienen van bezwaren maken de Konsulent Natuurbehoud bij het SBB, de Natuurraad Roden en de Milieuraad Drenthe gebruik. De bezwaren worden door B&W van Roden gehonoreerd. In de brieven die de bezwaarden in het najaar van 1981 ontvangen lezen we: "De door de indieners van de bezwaarschriften naar voren gebrachte bezwaren acht ons kollege steekhoudend, mede vanwege de grote oppervlakte die aanvrager van de aanlegvergunning voornemens is op te hogen, en de schaal waarop de gevolgen van flora en fauna tot uiting zullen komen. Ophoging van het betreffende gebied zal naar de mening van ons kollege

inderdaad een onaanvaardbare inbreuk betekenen op de aldaar aanwezige waarden en het evenwicht daarin”.

Daarmee leek de zaak afgedaan. Als een donderslag bij heldere hemel ontvingen de bezwaarden in het voorjaar van 1983 een brief van B&W van Roden met de mededeling, dat GS een zogenaamde verklaring van geen bezwaar hebben afgegeven en dat daarop aansluitend door B&W de aanlegvergunning is verleend. Derhalve een ommezwaai in standpunt van B&W en een standpunt van GS dat voorbij gaat aan een goed onderbouwd advies van de Provinciale Planologische Commissie (PPC) van juni 1982. En bovendien strijdig met de instemming die het kollege betuigde in verband met de toekomstige toepassing van de relatienota ter plaatse.

AROB-beroep

Tegen de afgifte van de aanlegvergunning en de verklaring van geen bezwaar gingen de NB-konsulent en de Milieuraad Drenthe op basis van de Wet AROB in beroep bij de gemeente en de provincie. Om te voorkomen dat de werkzaamheden zouden beginnen werd bij de afdeling Rechtspraak van de Raad van State een schorsingsverzoek ingediend. De besluiten van GS en B&W van Roden werden door de afdeling geschorst. Een dergelijke schorsing is op z'n minst een signaal naar de besluitvormende instantie, waaruit zou zijn op te maken dat de zaak niet in de haak is.

Een ander feit dat de aandacht trok was, dat de Inspekteur van de Ruimtelijke Ordening om een herziening bij GS van het besluit op basis van de Wet op de Ruimtelijke Ordening vroeg.

Het mocht allemaal niet helpen. Half november kregen de bezwaarden van GS een

Op de achtergrond de Suikerfabriek

brief met de mededeling dat de bezwaren niet gegrond zijn verklaard en de in het geding zijnde beschikking gehandhaafd blijft. Men hoeft niet goed ingevoerd te zijn om met klimmende verbazing te lezen dat GS het ene slechte argument op het andere stapelt om de bestuurlijke straat schoon te vegen en om vervolgens te konkluderen dat de aantasting wel zal meevallen. Enkele kleine grepen uit het besluit:

”Door de voorgenomen werkzaamheden zal derhalve een aanmerkelijke verbetering van agrarische bedrijfsvoering optreden”.

”Wij nemen daarbij in aanmerking dat de werkzaamheden, voorzover deze betrekking hebben op de aanvoer van de tarra — het leggen van de pijpleiding, het opwerpen van een kade en dergelijke — niet op overwegende bezwaren stuiten”.

”De beweerde landschappelijke en cultuurhistorische aantasting vinden wij niet overtuigend. Naar verwachting zal de bodem na ophoging inklinken, waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijkheid dat de blijvende zichtbare verhoging 10 cm of iets meer zal zijn. In dat verband spreekt het landschappelijk bezwaar ons niet aan. Het cultuurhistorisch aspect is gelegen in de aanwezige terpen. Wij overwegen daaromtrent het volgende. Naast het ten gevolge van de ophoging te verwachten meerdere of mindere verlies van de historisch-landschappelijke waarde, in de vorm van het door de veenter-

pen bepaalde mikro-reliëf, menen wij dat volstrekt geen afbreuk wordt gedaan aan de mogelijkheid deze gelokaliseerde terpen in de toekomst te onderzoeken”.

Om kort te gaan, een slecht en op een groot aantal punten waanzinnig onderbouwd besluit. Strijdig met het rijks-, provinciaal en gemeentelijk beleid.

Gevolgen

Door de ophoging van de gronden zullen de aktuele en potentiële waarden in een groter gebied dan alleen het op te hogen deel aangetaast worden. In dit verband kan worden gewezen op de huidige eigendom van Staatsbosbeheer en Het Drentse Landschap, samen goed voor circa 300 ha in de polder Matsloot en het verdere Leekstermeergebied. Enkele van deze percelen grenzen aan het op te hogen land! Door de negatieve invloed van het gebiedsvreemde grondmengsel zullen de beheersdoelstellingen van deze met gemeenschapsgeld verworven reservaten niet meer of in veel mindere mate realiseerbaar zijn. In het op te hogen gedeelte bevinden zich 9 à 10 zogenaamde veenterpen. Deze vormen een onderdeel van het lintvormige patroon van deze terpen, dat zich in de polder Matsloot bevindt. Ook uit cultuurhistorische overwegingen moet worden gepleit voor het ongewijzigd laten voortbestaan van de huidige situatie.

Het gebied dreigt nu het slachtoffer te worden van verkeerde beslissingen van de provinciale overheid. Wat dat betreft lijkt het nuttig dat GS de balans eens opmaakt ten aanzien van Zuidwest-Drenthe in verband met de problemen die zich daar aandienen om te komen tot zinvolle beheersplannen in het kader van de relatienota.